

§ 5. DE LEGE IRRITANTE.

142. DEFINITIO. Lex irritans ea dicitur quae invalidos efficit actus qui, inspecto tantum jure naturali, validi essent. Potestatem tales leges ferendi tum Ecclesiae, tum Statui competere extra dubium est: non enim satis provisum esset bono communi si talis facultas utrique legislatori in materia sua non esset tributa. Nec propterea lex positiva praevalet naturali. Haec enim ipsa postulat auctoritatem socialeam eamque potestate irritandi munitam. Ideo, antecedenter ad legem positivam, non sancit jus naturale modo absoluto ut talis actus, ex. gr. testamentum, sit validus, sed tantum sub condicione, i. e. nisi obstet auctoritas ecclesiastica vel civilis. Cfr. Ball. P. n. 130.

143. DIVISIO. Varias sunt leges irritantes:

1° Lex directe afficere potest *personas*, easque incapaces reddere ad actus quosdam valide ponendos. Haec etiam dicitur lex inhabilitans. (D'Annib. I. n. 212) Exemplo sint in Jure ecclesiastico leges quae consanguineos ad matrimonium inter se contrahendum ineptos faciunt; in Jure civili, leges quae uxorem generatim incapaces faciunt valide contrahendi absque mariti licentia vel iudicis interventu. (C. C. a. 217) — Potest quoque lex directe afficere *actum*, statuendo ut is irritus sit vel saltem rescindibilis quotiescumque certae juris sollemnitates non servantur. Ita Jure ecclesiastico irritantur, multis in locis, matrimonia clandestina; Jure civili, testamenta formis legalibus carentia.

2° Lex quandoque irritat actum *per seipsam*, nulla interveniente iudicis sententia etiam mere declaratoria, ex. gr. matrimonia cum impedimento dirimente inita; quandoque illum validum esse sinit donec *per iudicis sententiam* irritetur. In priore casu, actus huiusmodi nullos effectus sortiuntur; in posteriore, licet iis inniti, tamquam validis, donec per sententiam iudicis irritentur; huic tamen, utpote justae, omnino standum est.

3° Lex irritans praecipue fertur *intuitu boni communis* (n. 142) ideoque non necessario supponit aliquam culpam in ponente actum invalidum; quandoque tamen rationem *poenae* habet, ut in impedimento criminis matrimonium dirimente.

4° Lex irritans per se non est prohibens, ideoque non necessario peccat qui ponit actum quem lex invalidum declarat, ex. gr. condens testamentum in quo non servantur, justas ab causas, formalitates legales. Attamen non raro simul actum *irritat et prohibet*. Res manifesta est cum, disertis verbis, irritationi adjungitur actus prohibitio; potest quoque deduci ex eo quod actus attentatus in seipso turpitu-

dinem involvit (ex. gr. matrimonium ab utraque parte impedimenti dirimentis conscia attentatum), vel alii, qui defectum ignorat, damnum inferre possit (ex. gr. si notarius testamentum, praetermissis sollemnitatibus, exararet). Cfr. D'Annib. I. n. 215.

144. PRINCIPIUM. Ignorantia invincibilis non tollit irritationem quae non sit statuta in poenam delicti: manet enim tota legis ratio, nempe communis utilitas qua haec irritatio postulatur. Ideo nullum est matrimonium quod bona fide cum impedimento dirimente inicitur.

Ubi vero irritatio in poenam delicti inducta est, tollitur quotiescumque ignorantia a culpa excusat. Ratio est, quod irritatio se habet ad culpam ut effectus ad causam; hac ergo deficiente, et illa evanescet. At si culpa quidem admittitur, ignoratur vero poena irritationis, AA. in oppositas sententias abeunt. Alii, ut Suarez (de Leg. l. 5. c. 22. n. 4), censent manere irritationem: quia talis ignorantia non excusat peccatum contra legem, et consequenter neque excusat poenam, licet ignoretur; ergo neque excusat irritationem. Alii, ut Sanchez, Schmalzgrueber, citati apud Ball. P. (n. 139), opinantur probabilius non manere invaliditatem. Ratio est, quod regulariter ii qui delinquant incurrunt poenas delicto proportionatas, etiamsi eas ignorant, non autem *extraordinarias*, nisi et eas delinquendo cognoverint. Jamvero irritatio est poena extraordinaria et exorbitans, ideoque ab eam ignorantibus non incurritur.

In Tr. de Matrimonio (Vol. II. n. 468) agitabitur quaestio num maneat lex irritans quando servari nequit sine gravissimo incommodo communi vel particulari. Nam, cum vix practica sit nisi in impedimentis dirimentibus, commodius una cum iis examinabitur.

§ 6. DE PRIVILEGIIS.

145. DEFINITIO. Privilegium definitur: lex privata, speciale aliquod beneficium aut favorem contra vel praeter Jus concedens.

Dicitur *lex* analogice tantum quatenus, dum durat, ceteros obligat ne privilegiatum impediatur quominus hoc beneficio fruatur; *lex privata*, quia regulariter ad personam privatam pertinet, vel, si communitati confertur, haec consideratur tamquam pars communitatis superioris quae lege obligatur. Differt autem a dispensatione non tantum privilegium *praeter jus*, quod per se patet, sed etiam privilegium *contra jus*, quia hoc datur cum aliqua stabilitate ad modum legis, dum illa ex se nullam stabilitatem involvit. (Schmalzgr. in lib. 5. Decr. t. 33. n. 1 seqq.) Ob eandem rationem differt privilegium a beneficio quod alicui a principe modo transeunte confertur, neque ullum jus stabile tribuit ad

actus determinatae speciei ponendos. Sic beneficium est absolutio a censura cui quis subiacet.

Privilegium *strictè dictum* concedere potest omnis et solus qui legem condere potest. Hoc manifestum est de privilegiis *contra jus*, quippe quae privilegiatum ab obligatione ceteris communi eximant; in privilegiis autem *praeter jus*, inde liquet quod solus legislator ceteros obstringere potest ne privilegiatum ab usu juris sui impediatur. Discrimen tamen est in iis quibus utriusque speciei privilegia concedi possint. Priora enim solis subditis dari possunt, cum sint actus jurisdictionis voluntariae eximentes ab obligatione quae antea imposita fuerit, nisi forte lex quae relaxatur ex iis sit quae etiam peregrinos in alieno territorio versantes adstringant. Posteriora etiam non subditis concedi possunt, dummodo materia sit subjecta principi privilegium conferenti, isque subditos cogere possit ne privilegiatum in usu hujus favoris impediatur. Ratio est, quod privilegia *praeter jus* se habent ad instar donationis cujus quisque, etiam non subditus, capax est. (Schmalzgr. l. c. n. 70 seqq.)

146. DIVISIO. Privilegium dividitur praecipue :

1° In *personale* et *reale*. Prius illud est quod proxime seu immediate et directe ipsi personae conceditur in ipsius favorem seu ratione personae; posterius, quod proxime, immediate et directe confertur rei a persona distinctae. Nomine autem *rei* intelleguntur non tantum res corporeae, ut ecclesia vel monasterium, sed et incorporeae, ut collegium, dignitas, clericatus, status religiosus, doctoratus vel alia qualitas a persona separabilis. (Schmalzgr. l. c. n. 33)

2° In *mere gratiosum* et *remuneratorium*. Prius illud est quod alicui conceditur ex mera principis liberalitate et non propter ejus merita quae talia; posterius, quod alicui datur in praemium meritorum ipsius vel aliorum quibuscum moraliter unitur, ex. gr. parentum, antecessorum. Remuneratoria censentur pleraque privilegia Regularibus concessa.

3° In *favorabile* et *odiosum*. Cfr. n. 112. Favorabilia, ideoque late interpretanda, censentur privilegia praeter jus, cum nemini praejudicium afferant. Odiosa vero, ideoque strictè interpretanda, sunt plerumque privilegia contra jus vel quae tertio praejudicant. Etenim legislator non est censendus derogasse juri quaesito tertii nisi id clare expresserit; privilegium vero contra jus commune aequivalet dispensationi quae, utpote vulnus legi inflictum, strictè interpretanda est. Attamen late interpretanda sunt privilegia in favorem cultus divini concessa, puta exemptiones concessae Regularibus, vel quae in favorem publicum conceduntur, puta facultas dispensandi in votis concessa non alicui particulari personae sed integro ordini, vel tandem quae motu proprio ipsius principis

conceduntur, puta facultas sponte data a R. P. vescendi carnibus diebus abstinentiae. (Reiffenst. in Decr. l. 1. c. 3. n. 130 seqq.)

147. Quaedam de usu privilegiorum notasse juvabit.

1° Unusquisque tenetur uti privilegio quod *primo et per se* respicit bonum communitatis cujus pars est, ut sunt privilegia canonis et fori concessa toti ordini ecclesiastico. Ratio est, quia tali privilegio, utpote communi, nullus privatus renunciare potest; renunciaret autem, saltem pro illo actu ad quem eodem uti recusaret.

Per se nemo tenetur uti privilegio quod ipsi specialiter concessum est: nam quod in alicujus favorem concessum est, non debet in ejus gravamen retorqueri. (Reg. Jur. 61^a in 6°) Per accidens tamen posset aliquis obligari ad utendum privilegio personali, ex. gr. confessarius qui haberet privilegium absolvendi a reservatis, deberet eo uti, saltem postquam confessionem audivit, quia, dum consentit in eam audiendam, implicite se obligat ad absolvendum poenitentem quantum potest.

2° Privilegia quae in tota dioecesi, provincia, natione vigent, sunt *localia* seu adhaerentia loco pro quo, ex concessione S. Pontificis vel consuetudine, valent. Ideo talibus privilegiis incolae hujus loci extra ejus territorium uti nequeunt; at peregrini in eodem loco existentes iisdem fruuntur. Exemplum habes in abrogata obligatione audiendi Sacrum in pluribus festis, ex. gr. Purificationis, vi Concordati pro Gallia et Belgio. Similiter dicendum de dispensationibus quae tempore Quadragesimae concedi solent in usu carniū et lacticiniorum pro tota dioecesi. His uti nequeunt dioecesani alibi degentes, fruuntur vero peregrini in dioecesi versantes. (Schmalzgr. l. c. n. 110)

Plura alia quae dici possent de interpretatione privilegiorum, de eorum cessatione, etc. valde implicata sunt et potius ad forum externum ac Jus Canonicum pertinent. Explicantur a Canonistis ad tit. 33. libri 5 Decretalium: "De Privilegiis et excessibus privilegiatorum."